

Wojny Rzeczypospolitej ze Szwecją w XVII wieku

Wojny Rzeczypospolitej ze Szwecją w XVII wieku

Geneza konfliktu Polsko-Szwedzkiego

Geneza konfliktu Polsko-Szwedzkiego w XVII wieku wiąże się z wyborem na króla Polski Zygmunta III Wazy w 1587 roku. Urodził się w lochu, gdzie król - sadysta Eryk XIV Szalony więził jego rodziców (Jan III Waza i Katarzyna Jagiellonka - siostra Anny i Zygmunta Augusta króla Polski). Jan Zamoyski, który otworzył mu drogę do tronu rozbijając pod Byczyną (1588) wojska Maksymiliana Habsburga (który był kontrkandydatem Zygmunta do tronu) nazywał go: „nasze nieme diablęcie importowane ze Szwecji”. W początkach swego panowania Zygmunt III Waza nie interesował się zbyt sprawami polskimi, większość swej uwagi poświęcał Szwecji, w której objął tron po śmierci ojca w roku 1592. Powstała wówczas formalnie unia personalna Polsko-Szwedzka. Król wpadł nawet na pomysł sprzedaży polskiej korony Habsburgom. Jednak Sejm inkwizycyjny z 1592 roku zapobiegł temu.

Zygmunt III Waza był katolikiem, co w protestanckiej Szwecji przysparzało mu wielu wrogów. Musiał podpisać statuty kalmarskie, które gwarantowały, że nie będzie chciał wprowadzić katolicyzmu w Szwecji. Jednak w 1599 roku jego stryj Karol IX Sudermański odebrał mu koronę szwedzką, gdyż niemalże fanatyczny katolik, za którego był uważany Zygmunt nie potrafił znaleźć wspólnego języka z luteraniskimi poddanymi. Jednak mimo utraty realnej władzy nie zrzekł się on tronu i do końca życia tytułował się królem Szwecji. Wydarzeniem, które miało bezpośredni wpływ na rozpoczęcie konfliktu polsko-szwedzkiego było oddanie Polsce przez zdetronizowanego Zygmunta dotychczas szwedzkiej Estonii (północna część ówczesnych Inflant). Wydarzenie to w oczywisty sposób godziło w interesy Szwecji dążącej do całkowitej dominacji w basenie morza bałtyckiego.

Wojny o szwedzką koronę i Estonię.

- 1600 - 1611 Husaria Jana Karola Chodkiewicza rozbiła w 1605 r. armię Karola IX pod Kircholmem i Rzeczpospolita zajęła Inflanty;

- 1617 - 1622 Sukces Szwedów i utrata przez Rzeczpospolitą Inflant po rzekę Dźwinę (układ w Mitawie, 1622);

- 1626 - 1629 Wojna o ujście Wisły. Zwycięstwo polskiej floty pod Oliwą w 1627 r. i sił lądowych hetmana Stanisława Koniecpolskiego nad wojskami Gustawa Adolfa (ratował się ucieczką odpinając pas) pod Trzcianą. Rozejm w Altmarku (Stary Targ) - porty bałtyckie oprócz Gdańska, Pucka i Królewca przejmą Szwedzi, w tym część cła gdańskiego (1629).

Pomimo sukcesów militarnych ogólny bilans był dla Polski nie był korzystny, gdyż w tym czasie Szwedzi odnosili wielkie sukcesy podczas wojny 30-letniej, a Rzeczpospolita była osłabiona gospodarczo i zagrożona przez pozostałych sąsiadów.

- 1635 Pokój w Sztumskiej Wsi - powrót portów bałtyckich do Rzeczypospolitej; Korzystny dla Polski pokój wynikał z sukcesów starciach z Rosją oraz z niepowodzeń szwedzkich w wojnie 30-letniej

Skutki wojen - ostatni hołd pruski złożony w 1641 r. królowi Władysławowi IV (syn Zygmunta III Wazy).

„Potop Szwedzki” 1655-1660

Sukcesy Szwedów w 1655 roku:

a) kapitulacja pospolitego ruszenia pod Ujściem,

-
- b) Litwa Janusza Radziwiłła w Kiejdanach uznała się sojusznikiem króla szwedzkiego Karola Gustawa,
  - c) klęska armii koronnej pod Żarnowcem i Wojniczem,
  - d) upadek Warszawy i Krakowa broniętego przez Stefana Czarnieckiego,
  - e) ucieczka króla Polski Jana Kazimierza (syn Zygmunta II Wazy i brat Władysława IV) na Śląsk.

Przyczyny antyszwedzkiego powstania:

- a) groźba utraty przez szlachtę przywilejów,
- b) liczne grabieże Szwedów, w tym na Kościele katolickim (obrona Jasnej Góry przez opata A. Koreckiego),
- c) śluby lwowskie Jana Kazimierza (1656 r.) – oddanie Rzeczypospolitej pod opiekę Najświętszej Marii Panny i obietnica poprawy doli chłopów,
- d) antyszwedzka konfederacja szlachty w Tyszowcach.

Sukcesy Stefana Czarnieckiego:

- a) wojna podjazdowa, ciągłe nękanie Szwedów,
- b) zwycięstwo pod Warką i zdobycie Warszawy (1656 r.).

Sytuacja w 1657 i 1658 roku:

- a) antypolski traktat w Radnot (próba rozbioru Polski przez Siedmiogród, Szwecję, Prusy i Brandenburgię, oraz Radziwiłłów),
- b) najazd księcia siedmiogrodzkiego Stefana Rakoczego na południowe ziemie Rzeczypospolitej (kontrofensywa Jerzego Lubomirskiego, który uderzył na Siedmiogród)
- c) sojusz polsko-austriacko-duński,
- d) wspólna brandenbursko-polsko-austriacka odcięz dla Danii (1658 r.)

Pokój w Oliwie 1660 r.

- a) Jan Kazimierz zrzeka się tronu Szwedzkiego
- b) Rzeczpospolita potwierdza niezależność Prus Książęcych
- c) Polska zrzekła się większości Inflant z wyjątkiem ich płd.-wsch. Części z Dyneburgiem (tzw. Inflant Polskich).